

DECIZIE Nr. 387 din 27 mai 2015
referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 29 alin. (1) lit. i) din
Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru

EMITENT: CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

PUBLICATĂ ÎN: MONITORUL OFICIAL NR. 555 din 27 iulie 2015

Augustin Zegrean - președinte
Valer Dorneanu - judecător
Petre Lăzăroiu - judecător
Mircea Ștefan Minea - judecător
Daniel Marius Morar - judecător
Mona-Maria Pivniceru - judecător
Puskas Valentin Zoltan - judecător
Simona-Maya Teodoroiu - judecător
Tudorel Toader - judecător
Andreea Costin - magistrat-asistent

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 29 alin. (1) lit. i) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, excepție ridicată de Gigi Rusu și Moise Rusu în Dosarul nr. 13.470/200/2014 al Judecătoriai Buzău - Secția civilă și care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 1.198D/2014.

2. Dezbaterile au avut loc în ședința publică din 7 mai 2015, în prezența reprezentantului Ministerului Public, procuror Loredana Veisa, și au fost consemnate în încheierea de ședință de la acea dată, când Curtea, pentru o mai bună studiere a problemelor ce formează obiectul cauzei, a dispus, în temeiul dispozițiilor art. 57 și ale art. 58 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, amânarea pronunțării pentru data de 14 mai 2015, când, având în vedere imposibilitatea constituirii legale a completului, a dispus, în temeiul art. 57 și al art. 58 alin. (1) din aceeași lege, amânarea pronunțării pentru data de 19 mai 2015 și, respectiv, 27 mai 2015, dată la care a pronunțat prezenta decizie.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

3. Prin Încheierea din 17 noiembrie 2014, pronunțată în Dosarul nr. 13.470/200/2014, Judecătoria Buzău - Secția civilă a sesizat Curtea Constituțională pentru soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 29 alin. (1) lit. i) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, excepție ridicată de Gigi Rusu și Moise Rusu într-o cauză având ca obiect soluționarea cererii de chemare în judecată prin care se solicită despăgubiri reprezentând daune materiale și morale.

4. În motivarea excepției de neconstituționalitate se susține, în esență, că dispozițiile legale criticate sunt neconstituționale în măsura în care scutirea de la plata taxei judiciare de timbru nu se aplică și acțiunilor civile pornite ca urmare a modificării elementelor constitutive ale infracțiunii prin noul Cod penal și faptelor săvârșite anterior datei de 1 februarie 2014, când acestea erau infracțiuni. Se mai arată că, prin obligarea la plata taxei judiciare de timbru, dispozițiile legale criticate retroactivează la o situație ivită la 19 septembrie 2011 și conduc la crearea unei situații

discriminatorii față de aceeași faptă, determinată de momentul judecării cauzei, în sensul că aceeași cauză, judecată alăturat acțiunii penale sau separat, până la data de 1 februarie 2014 beneficia de scutire de la plata taxei judiciare de timbru, iar ulterior este obligatorie la plata acestei taxe.

5. Judecătoria Buzău - Secția civilă apreciază că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată.

6. Potrivit prevederilor art. 30 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate ridicate.

7. Președinții celor două Camere ale Parlamentului, Guvernul și Avocatul Poporului nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, raportul întocmit de judecătorul-raportor, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

8. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

9. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl reprezintă dispozițiile art. 29 alin. (1) lit. i) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 392 din 29 iunie 2013, texte de lege care au următorul cuprins: "(1) Sunt scutite de la plata taxei judiciare de timbru acțiunile și cererile, inclusiv cele pentru exercitarea căilor de atac, ordinare și extraordinare, referitoare la: [...] i) cauzele penale, inclusiv despăgubirile civile pentru prejudiciile materiale și morale decurgând din acestea;"

10. În opinia autorilor excepției de neconstituționalitate dispozițiile legale criticate încalcă prevederile constituționale ale art. 15 alin. (2) privind principiul neretroactivității legii civile, art. 16 alin. (1) privind egalitatea în drepturi a cetățenilor și art. 115 alin. (6) referitoare la domeniile în care nu pot fi adoptate ordonanțe de urgență.

11. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că textul legal criticat reglementează scutirea de la plata taxelor judiciare de timbru a acțiunilor și cererilor, inclusiv cele pentru exercitarea căilor de atac, ordinare și extraordinare, referitoare la cauzele penale, ceea ce înseamnă că nu se plătesc astfel de taxe în cauzele privind tragerea la răspundere penală sau civilă, așadar, în privința exercitării acțiunii penale sau civile în cadrul procesului penal [a se vedea și art. 20 alin. (8) din Codul de procedură penală]. De asemenea, textul analizat menționează, în mod expres, că această scutire se aplică și în privința despăgubirilor civile pentru prejudiciile materiale și morale decurgând din acestea, așadar, pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale, indiferent că ea face obiectul unei acțiuni civile alăturate celei penale sau separate de aceasta, esențială fiind existența unei cauze penale, mai precis a unei cauze în care s-a pus în mișcare acțiunea penală, acțiune care se pune în mișcare "de procuror, prin ordonanță, în cursul urmăririi penale, când acesta constată că există probe din care rezultă că o persoană a

săvârșit o infracțiune și nu există vreunul dintre cazurile de împiedicare prevăzute la art. 16 alin. (1)" [art. 309 alin. (1) din Codul de procedură penală]. Numai în acest fel cauza poate fi calificată ca fiind una penală în sensul art. 29 alin. (1) lit. i) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013. O atare formulă redacțională a textului legal criticat exclude, însă, de la scutirea acordată, astfel cum s-a constatat și în cauza din fața instanței judecătorești a quo, acțiunile în răspundere civilă delictuală formulate pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care nu mai face obiectul acțiunii penale din cauza dezincriminării infracțiunii respective. În consecință, în ipotezele tranzitorii, și anume atunci când o faptă este săvârșită pe perioada de activitate a legii penale, fiind astfel calificată drept infracțiune, iar, ulterior acestui moment, intervine o lege de dezincriminare în sensul art. 4 teza întâi din Codul penal, acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare, iar când a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată [art. 16 alin. (1) lit. b) teza întâi din Codul de procedură penală], ceea ce, sub aspectul pretențiilor civile, echivalează cu necesitatea promovării unei acțiuni separate în fața instanțelor civile în vederea acordării de despăgubiri pentru prejudiciul civil cauzat, acțiune care, în temeiul textului legal criticat, este exclusă de la scutirea plății taxei judiciare de timbru. Incriminarea/dezincriminarea unor fapte ori reconfigurarea elementelor constitutive ale unei infracțiuni țin de marja de apreciere a legiuitorului, marjă care nu este absolută, ea fiind limitată de principiile, valorile și exigențele constituționale. Legiuitorul are îndreptățirea de a plasa protecția constituțională a valorii care nu intră sub incidența penalului în sfera răspunderii civile delictuale.

12. Curtea reține că noile dispoziții penale care sancționează faptele de vătămare corporală din culpă se regăsesc în art. 196 din Codul penal, sens în care alin. (1) are în vedere producerea unor vătămări corporale care au necesitat pentru vindecare cel mult 90 de zile, iar alin. (2) și (3) au în vedere producerea unor vătămări corporale care au necesitat pentru vindecare mai mult de 90 de zile de îngrijiri medicale. În ceea ce privește infracțiunea prevăzută de art. 196 alin. (2) și (3) din Codul penal, legiuitorul a înțeles să o incrimineze, asemeni vechii reglementări, prin stabilirea în conținutul său a laturii subiective sub forma culpei, precum și a laturii obiective în ce privește urmarea imediată care constă în producerea unor vătămări corporale care au necesitat pentru vindecare mai mult de 90 de zile de îngrijiri medicale. Cu toate acestea, infracțiunea prevăzută de art. 196 alin. (1), deși a preluat aceleași elemente constitutive ale infracțiunii prevăzute în art. 184 alin. 1 și 3 din Codul penal din 1969 (adică existența culpei, precum și vătămări corporale care au necesitat pentru vindecare un număr maxim de îngrijiri medicale - în prezent 90 de zile), condiționează întrunirea lor de alte 3 elemente alternative, și anume subiectul activ al infracțiunii să se afle sub influența băuturilor alcoolice ori a unei substanțe psihoactive sau în desfășurarea unei activități ce constituie prin ea însăși infracțiune. Cu alte cuvinte, producerea unui accident de circulație soldat cu vătămări corporale care au necesitat pentru vindecare cel mult 90 de zile nu mai este infracțiune dacă conducătorul auto nu se află sub influența băuturilor alcoolice sau a altor substanțe psihoactive.

13. În acest context devin aplicabile dispozițiile art. 4 - Aplicarea legii penale de dezincriminare - din Codul penal potrivit căroră legea penală nu se aplică faptelor săvârșite sub legea veche, dacă nu mai sunt prevăzute de legea nouă. Potrivit art. 3 alin. (1) din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în

Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 757 din 12 noiembrie 2012, dispozițiile art. 4 din Codul penal privind legea penală de dezincriminare sunt aplicabile și în situațiile în care o faptă determinată, comisă sub imperiul legii vechi, nu mai constituie infracțiune potrivit legii noi datorită modificării structurii infracțiunii, inclusiv a formei de vinovăție, cerută de legea nouă pentru existența infracțiunii.

14. În privința invocării încălcării art. 15 alin. (2) din Constituție, Curtea constată că aceasta privește probleme legate de succesiunea în timp a legilor și determinarea legii aplicabile, textul de lege criticat neconținând în sine niciun element care ar putea conduce la încălcarea principiului neretroactivității legii.

15. În continuare, referitor la dezincriminarea acestei infracțiuni Curtea, prin Decizia nr. 683 din 19 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 47 din 20 ianuarie 2015, a constatat că, deși o astfel de faptă nu mai constituie infracțiune, persoana vătămată se poate îndrepta împotriva autorului său urmând procedurile civile, situație posibilă și sub tărâmul reglementării anterioare dacă persoana vătămată nu se constituia parte civilă în procesul penal pentru repararea pagubei materiale și a daunelor morale pricinuite.

16. În ceea ce privește acțiunea civilă, Curtea reține că aceasta este o instituție de drept procesual civil, fiind definită prin art. 29 al Codului de procedură civilă ca fiind ansamblul mijloacelor procesuale prevăzute de lege pentru protecția dreptului subiectiv pretins de către una dintre părți sau a altei situații juridice, precum și pentru asigurarea apărării părților în proces. Acțiunea civilă în procesul penal are un caracter accesoriu acțiunii penale, trebuind să aibă izvorul în același fapt material ca și acțiunea penală, fapt material care trebuie să constituie o infracțiune. Săvârșirea unor infracțiuni provoacă, uneori, și pagube materiale sau morale care stau la baza răspunderii civile delictuale prevăzute la art. 1.349 din Codul civil (art. 998 și 999 din Codul civil din 1864) potrivit căruia cel care, având discernământ, încalcă îndatorirea de a respecta regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane, răspunde de toate prejudiciile cauzate, fiind obligat să le repare integral. Astfel, în cazul unei infracțiuni producătoare de prejudiciu, odată cu dreptul la acțiunea penală se naște și dreptul la o acțiune civilă.

17. Codul de procedură penală oferă persoanei vătămate printr-o infracțiune posibilitatea formulării unei acțiuni civile împotriva inculpatului și a părții responsabile civilmente. Pentru exercitarea acțiunii civile în procesul penal sunt necesare îndeplinirea următoarelor condiții: infracțiunea trebuie să producă o pagubă; între infracțiunea săvârșită și paguba reclamată să existe un raport de cauzalitate; prejudiciul să fie cert; prejudiciul să nu fi fost reparat și să existe o manifestare de voință din partea celui vătămat în legătură cu dezdăunarea sa, și are drept finalitate repararea prejudiciului civil cauzat.

18. Așadar, Curtea observă că, în cauză, dacă fapta de vătămare corporală din culpă prevăzută în noua legislație penală ar fi preluat în redactare identică soluția legislativă anterioară, prevăzută în Codul penal din 1969, persoana vătămată se putea constitui ca parte civilă, acțiunea sa civilă fiind alăturată acțiunii penale. În această situație, persoana vătămată beneficia de o serie de dispoziții în favoarea sa, cum ar fi administrarea din oficiu a probelor pentru stabilirea existenței faptei și a vinovăției inculpatului, scutirea de cheltuieli legate de acțiune în fața instanțelor civile,

respectiv plata taxei judiciare de timbru, durata rezonabilă a procesului. Însă, având în vedere că fapta săvârșită sub imperiul legii vechi nu mai constituie infracțiune potrivit legii noi, iar răspunderea a fost plasată pe tărâmul răspunderii civile delictuale, persoana vătămată este obligată să formuleze acțiune separată în fața instanței civile în vederea recuperării prejudiciului cauzat prin săvârșirea faptei respective, suportând toate rigorile impuse de legea procesual civilă referitoare la învestirea instanței civile cu o cerere de chemare în judecată care va respecta regulile stabilite de art. 194 - 200 din Codul de procedură civilă, inclusiv cu privire la obiectul cererii și valoarea lui, precum și indicarea dovezilor și administrarea probatoriului. De asemenea, Curtea reține că, în procesul civil, sarcina probei pentru a se angaja răspunderea civilă delictuală a celui vinovat revine, potrivit art. 249 din Codul de procedură civilă, persoanei care a suferit prejudiciul, astfel încât acesta trebuie să demonstreze existența unei fapte ilicite, vinovăția, existența unui prejudiciu, legătura de cauzalitate dintre acestea pentru a putea fi angajată răspunderea civilă delictuală.

19. Mai departe, Curtea reține că art. 197 din Codul de procedură civilă prevede că, în cazul în care cererea este supusă timbrării, dovada achitării taxelor datorate se atașează cererii. Netimbrarea sau timbrarea insuficientă atrage anularea cererii de chemare în judecată. Având în vedere că acțiunea prin care se cere recuperarea unui prejudiciu este, de regulă, o acțiune evaluabilă în bani, plata taxei judiciare de timbru se va stabili în funcție de valoarea pretenției deduse judecătii, în condițiile art. 3 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013.

20. Or, în aceste condiții, persoana vătămată care a suferit un prejudiciu material ori a cărei integritate corporală sau sănătate a avut de suferit ca urmare a săvârșirii unei fapte care la data comiterii sale constituia infracțiune trebuie să avanseze noi cheltuieli judiciare care includ și taxa judiciară de timbru stabilită în funcție de valoarea pretenției deduse judecătii, pe lângă plata onorariului avocatului sau plata expertizelor necesare, în vederea recuperării pagubelor suferite, uzând de calea unei cu totul alte acțiuni în justiție ca singură modalitate de recuperare a prejudiciului.

21. În acest caz, Curtea reține că tratamentul juridic diferit aplicat persoanelor care se află în aceeași situație juridică, respectiv solicită recuperarea prejudiciului suferit ca urmare a săvârșirii unei fapte care constituia infracțiune la data săvârșirii, dar care nu mai face obiectul acțiunii penale, este determinat, în principiu, de celeritatea cu care a fost efectuată urmărirea penală și judecarea cauzelor. Stabilirea unui asemenea criteriu, aleatoriu și exterior conduitei persoanei, este în contradicție cu principiul egalității în fața legii, consacrat de art. 16 alin. (1) din Constituție, conform căruia, în situații egale, tratamentul juridic aplicat nu poate fi diferit. Cu privire la incidența art. 16 alin. (1) din Constituție, Curtea reține că, potrivit jurisprudenței sale, principiul egalității în drepturi presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite (Decizia Plenumului Curții Constituționale nr. 1 din 8 februarie 1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 69 din 16 martie 1994). De asemenea, potrivit jurisprudenței constante a Curții Constituționale, situațiile în care se află anumite categorii de persoane trebuie să difere în esență pentru a se justifica deosebirea de tratament juridic, iar această deosebire de tratament trebuie să se bazeze pe un criteriu obiectiv și rațional (a se vedea, în acest sens, cu titlu exemplificativ, Decizia nr. 755 din 16 decembrie 2014, publicată în Monitorul

Oficial al României, Partea I, nr. 101 din 9 februarie 2015 sau Decizia nr. 67 din 26 februarie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 185 din 18 martie 2015). Așadar, Curtea reține că nesocotirea principiului egalității în drepturi are drept consecință neconstituționalitatea normei care instituie un privilegiu ori o discriminare. În acest sens, Curtea constată că, potrivit jurisprudenței sale, discriminarea se bazează pe noțiunea de excludere de la un drept/beneficiu (Decizia Curții Constituționale nr. 62 din 21 octombrie 1993, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 49 din 25 februarie 1994), iar remediul constituțional specific, în cazul constatării neconstituționalității discriminării, îl reprezintă acordarea sau accesul la beneficiul dreptului (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 685 din 28 iunie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 470 din 11 iulie 2012 sau Decizia nr. 681 din 13 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 889 din 8 decembrie 2014). În cauză, Curtea reține aplicabilitatea tezei referitoare la interzicerea discriminării din cuprinsul art. 16 alin. (1) din Constituție, având în vedere că textul criticat consacră o excludere de la acordarea beneficiului scutirii de la plata taxei judiciare de timbru (a se vedea în acest sens paragraful 11 din prezenta decizie) a persoanelor care au suferit un prejudiciu material/moral decurgând dintr-o cauză penală în condițiile în care fapta cauzatoare de prejudiciu, la momentul săvârșirii acesteia, este prevăzută ca infracțiune. Or, câtă vreme principiul egalității în fața legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite, atunci nu există niciun motiv rezonabil pentru care persoana vătămată prin săvârșirea unei fapte care la data comiterii sale constituia infracțiune, dar cauza a fost clasată motivat de dezincriminarea infracțiunii respective să nu beneficieze de scutirea de la plata taxei judiciare de timbru pentru promovarea unei acțiuni pentru recuperarea prejudiciului civil cauzat. Prin urmare, durata cercetării penale sau, după caz, a procesului și finalizarea acestora depind adesea de o serie de factori cum sunt data producerii faptei, gradul de operativitate a organelor de cercetare penală sau judiciare, incidente legate de administrarea probelor sau întocmirea expertizelor, îndeplinirea procedurii de citare, complexitatea cazului, exercitarea sau neexercitarea căilor de atac prevăzute de lege și alte împrejurări care pot să întârzie soluționarea cauzei. De asemenea, în numeroase situații, durata cauzelor și, în consecință, data rămânerii definitive a hotărârilor nu depind numai de atitudinea persoanei, ci se datorează și unor alte circumstanțe, care țin de organizarea justiției și de gradul de încărcare a rolurilor instanțelor judecătorești.

22. Or, Curtea constată că acțiunea civilă în recuperarea prejudiciului cauzat de o faptă care la data săvârșirii constituia infracțiune este supusă dispozițiilor procedurale comune, așa cum s-a arătat și la paragrafele 17 - 19 din prezenta decizie, ceea ce impune justițiabililor aflați în aceeași situație un tratament juridic diferențiat, care se concretizează în cheltuielile de judecată suplimentare care includ și taxele judiciare de timbru, precum și la costurile legale față de cei care își recuperează prejudiciul cauzat de o infracțiune prevăzută de legea actuală. În consecință, Curtea, prin prezenta decizie, constată neconstituționalitatea situației de discriminare în care se află justițiabilii menționați, ceea ce echivalează cu acordarea beneficiului scutirii de la plata taxei judiciare de timbru reglementată de art. 29 alin. (1) lit. i) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013.

23. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, al art. 1 - 3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu majoritate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Gigi Rusu și Moise Rusu în Dosarul nr. 13.470/200/2014 al Judecătoriei Buzău - Secția civilă și constată că dispozițiile art. 29 alin. (1) lit. i) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru sunt constituționale în măsura în care sunt scutite de la plata taxei judiciare de timbru acțiunile și cererile referitoare la despăgubirile civile pentru prejudiciile materiale și morale decurgând dintr-o cauză penală în condițiile în care fapta cauzatoare de prejudiciu, la momentul săvârșirii acesteia, era prevăzută ca infracțiune.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Judecătoriei Buzău - Secția civilă și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 27 mai 2015.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

AUGUSTIN ZEGREAN

Magistrat-asistent,

Andreea Costin